

GUREBA HASTAHANESİ

mesisi kararına varıldı. Bezmiâlem Kızlar Sultânisi'nin tapusu da 7074 sayılı kanun ve mahkeme kararı ile 4 Nisan 1988 tarihinde Vakıflar Genel Müdürlüğü adına tescil edildi.

1960'lı yıllarda Vakıflar Genel Müdürlüğü ile Gureba Hastahanesi Yardım Derneği 575 yataklı yeni bir hastahane inşasına karar verdi ve 1969'da temel atıldı. 1970'li yıllarda ise bu hastahanesinin inşaatının tamamlanması yerine bir kanser teşhis ve tedavi (onkoloji) bölümü inşaatı başlatıldı. 1977'de Yeni Gureba Hastahanesi adına çıkarılan döner sermaye yönetmeliği eski hastahane de uygulanarak hastalardan ücret alınmaya başlandı ve bu uygulama, 5 Şubat 1986 tarih ve 19010 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanan Bezmiâlem Vâlide Sultan Vakıf Gureba Hastahanesi Hasta Kabul ve Tedavi Yönetmeliği çıkarılıncaya kadar devam etti. Bu arada inşa halindeki yeni bina İstanbul Tıp Fakültesi'ne ve daha sonra Erzurum Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne bağlanmak istendiyse de bu gerçekleşmedi; ancak 1979 yılında bu bina ile tarihî Gureba Hastahanesi, Vakıflar İdaresi tarafından bir protokol ile İstanbul Ticarî İlimler Akademisi'ne bağlandı ve önce Sağlık Bilimleri Fakültesi, daha sonra Tıp Fakültesi haline getirilmesi planlandı. Fakat koalisyon hükümetlerinin sık sık değiştiği o yıllarda Vakıflar Genel Müdürlüğü protokolü bozdu ve Tıp Fakültesi'nin binalardan tahliyesi için mahkemeye başvurdu. Böylece 1980'den sonra mahkeme kararıyla Gureba Hastahanesi ikinci defa aslı hüviyetine kavuştu; bu arada, yeni hastahaneyi inşa için kurulmuş bulunan İstanbul Gureba Hastahanesi Yardım Derneği üyelerinin ilgisizliği yüzünden feshedildi. 1980'li yıllar hastahanesinin tekrar toparlanmaya başladığı dönem olmuştur. Onkoloji bölümü inşaatı tamamlanarak hizmete açılmış, 1978 yılında ithal edilen ve sekiz yıl 178 sandıkta bekleyen cihazların yerlerine monte edilmesi yanında büyük çapta yeni tıbbî malzeme ve cihaz sağlanmış, tarihî binanın restorasyonu yapılmış, Hasta Kabul ve Tedavi Yönetmeliği çıkarılmış, Bezmiâlem Vâlide Sultan Vakıf Gureba Hastahanesi Kliniklerine Yardım Vakfı kurulmuş ve vakfa vergi muafiyeti sağlanmıştır. Daha sonra Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'ndan tekrar eğitim yetkisi alınarak asistan yetiştirilmesine girilmiştir, ilmi toplantılar başlatılmış ve vakıf haftalarında Vakıf Gureba Tıp Günleri ihdas edilmiştir.

Ayrıca Gureba'nın hemşire ihtiyacını karşılamak üzere bir sağlık meslek lisesi açılmış, bu arada yeni hastahane inşaatı da tamamlanmıştır. Aynı yıllarda tıbbin bütün dallarında ve yoğun bakım ünitesinde sağlık hizmeti ve tıp eğitimi sürdürülmüştür. 1985 yılında İstanbul Tıp Fakültesi'nin yeni hastahaneyi talep etmesi üzerine kurumun gelişip büyümesi ve sağlam bir statüye kavuşarak başka bir müesseseye tahsis edilmemesi için bir vakıf üniversitesi kurma çalışmaları başlatılmış (1986), ancak Yüksek Öğretim Kurulu'nun izniyle 1987 tarihinde kurulan Bezmiâlem Üniversitesi daha sonra mevzuata uygun olmadığı gerekçesiyle kapatılmıştır (1989).

BİBLİYOGRAFYA :

Bezmiâlem Vâlide Sultan Gureba Hastahanesi Vakfıyesi, VGMG, Kasa nr. 174/1464 (Şaban 1263 tarihli); *Bezmiâlem Vâlide Sultan Vakfı Nizamnamesi* (22 Safer 1263 tarihli), VGMA, İbrahim Hakkı Konyalı, nr. 4126; Kâzım İsmail Gürkan, *Bezmiâlem Vâlide Sultan Vakıf Gureba Hastahanesi Tarihçesi*, İstanbul 1967; Bedii N. Şehsuvaroğlu, "Gureba Hastahanesi'nin Tarihçesi", *İstanbul İl Yıllığı* (1967), s. 454-456; a.mlf. v.dğr., *Türk Tıp Tarihi*, Bursa 1984, s. 141-144; Asaf Ataseven, *Yaşayan Bir Vakfımız: Bezmiâlem Valide Sultan Gureba Hastahanesi*, İstanbul 1985; a.mlf., "Tarihimizde Vakfedilmiş Sağlık Müesseseleri: Dârü's-sıfâlar", *II. Vakıf Haftası 3-9 Aralık 1984*, Ankara 1985; a.mlf., "Vakıf Yüksek Öğretim Kurumu", *IV. Vakıf Haftası 1-7 Aralık 1985*, Ankara 1986; a.mlf., "Osmanlı Dönemi Sağlık Müesseseleri", *Bezmiâlem Valide Sultan Vakıf Gureba Dergisi*, XIII, İstanbul 1986, s. 382; a.mlf., "Bezmiâlem Üniversitesi Niçin Kurulmuştur?", a.e., XVII (1990), s. 13; a.mlf., "Bezmiâlem Valide Sultan Vakıf Gureba Hastahanesini Fakir ve Garip Müslümanlara Tahsis Etmesi Hakkındaki Deliller", a.e.; XVII (1990), s. 52; a.mlf., "Bezmiâlem Valide Sultan Vakıf Gureba Hastahanesi ve Son Yıllardaki Gelişmeler", *I. Türk Tıp Tarihi Kongresi Bildiriler (17-19 Şubat 1988)*, Ankara 1992, s. 262; Şaban Karataş, *Bezmiâlem Olayı*, İstanbul 1989; A. Sarı Nil, "Pertevniyal Valide Sultan'ın Medine-i Münevvere'de Yaptığı Hastahane", *TTK Bildiriler I*, s. 63; İsmail Eren, "Yugoslavya'daki Türk Sağlık Kuruluşları", a.e., s. 21; E. İnsanoğlu, "Suriye'de Son Dönem Osmanlı Sağlık Müesseseleri ile İlgili Bazı Nodlar", a.e., s. 36; a.mlf., "Bulgaristan ve Romanya'da Türk Sağlık Kuruluşları", a.e., s. 73; A. Süheyl Ünver, "Edirnekapı'daki İlk Gureba Hastahanesi", *Dirim*, sy. 25, İstanbul 1950, s. 36; Fâzıl Ayanoğlu, "Vakıf Yapan Türk Kadınları", *İÜ Hukuk Fakültesi Mecmuası*, XXIX/1-2, İstanbul 1963, s. 317-323; Sadı Bayram, "Sağlık Hizmetlerimiz ve Vakıf Gureba Hastahanesi", *VD*, sy. 14 (1982), s. 101-118; Rengin D. Bütün, "Bezmiâlem Valide Sultan Vakıf Gureba Hastahanesi'ne Ait Bir Defter", *Bezmiâlem Valide Sultan Vakıf Gureba Dergisi*, XII, İstanbul 1985, s. 37.

ASAF ATASEVEN

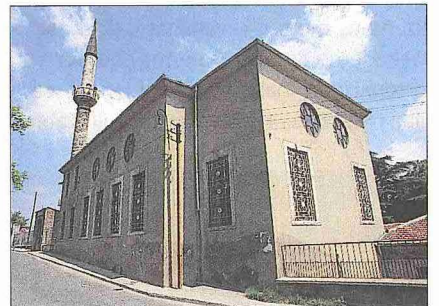
GUREBA HASTAHANESİ CAMİİ

İstanbul'da
XIX. yüzyıla ait cami.

Abdülmeccid'in annesi Bezmiâlem Vâlide Sultan tarafından kendi vakfı olan Gureba Hastahanesi'nin yanında yaptırılmış ve hastahane ile birlikte aynı gün hizmete açılmıştır (24 Rebûülevvel 1261/2 Nisan 1845). Bezmiâlem Vâlide Sultan Camii adıyla da anılır. Yine Bezmiâlem Vâlide Sultan'ın yaptırdığı Dolmabahçe Camii'ne göre son derece mütevazî bir bina olan ve buradan hastahanesinin bir birimi gibi tasarlandığı anlaşılan cami kâgirdir ve dikdörtgen bir plan üzerine inşa edilmiştir; çatısı ve minberi ahşaptır. Giriş cephesinin sağ köşesinde kesme taştan yapılmış ince bir minare yer alır. Çatıya bakan avlunun giriş kapısı üzerindeki 1261 tarihli ta'lik kitâbenin metni Ziver Paşa'ya aittir. Giriş cephesinde ikisi altta, üç üstte olmak üzere dikdörtgen şeklinde beş, yan cephelerde alt sırada beşer dikdörtgen, üst sırada üçer daire; kadınlar mahfililiyle hünkâr mahfilinde ikişer dikdörtgen ve kible cephesinde üsttekiler daire, alttakiler dikdörtgen şeklinde ikişer pencere yer almaktadır. Dolayısıyla dönemin diğer camileri gibi bu camii de ferah ve aydınlıktır.

İbadet sahnına kemerli bir kapıdan girilir. Girişin açıldığı son cemaat yerinin önünde bugün mevcut olmayan bir sakfa ait iki sütun kaidesi, sağ tarafında ise kadınlar ve hünkâr mahfillerine çıkan merdivenlerle minarenin kapısı bulunmaktadır. İki yuvarlak kemerli pencere son cemaat yerini, kible cephesi birkaç metre daraltılmış olan ana ibadet mekânına bağlamakta, böylece burası daha geniş bir görünüm arz etmektedir. Kadınlar mah-

Gureba Hastahanesi Camii - Yenibahçe / İstanbul

Gureba
Hastahanesi
Cami'i'nin
avlu kapısı
üzerindeki
kitâbe

fili, kapısından geçişin sağlandığı bir duvarla hünkâr mahfilinden ayrılmıştır. Hünkâr mahfilinin öne doğru oval bir çıkıntı oluşturan kafesli kısmı, yakın zamanlarda beton bir duvarla kapatılarak ana ibadet mekânının görülmesi engellenmiştir. Ahşap tavanın ortasında yaprak şeklinde yaldızlı bir göbek, diğer taraflarında da serpiştirilmiş vaziyette yine yaldızlı bitki motifleri görülmektedir. Sivri külahlı minber, devrinin ahşap oymacılığının güzel örneklerinden biridir. Mihrap bordürü yivli olup yivlerin üst kısmında barok üslûbunda kıvrımlar yer alır. Caminin en önemli mimari özelliği, yanındaki hastahanein içinden merdivenle çıkılan ve bir pencerenin arkasında hastaların da cemaate katılmalarına imkân veren 20 m²'lik üçüncü bir mahfilinin bulunmasıdır. Bu mekânın, son cemaat yerine açılan ayrı bir kapısı daha varsa da bugün bir duvarla kapatılmış durumdadır.

Caminin hastahane yanında inşa edilmesinin başlıca sebebi hastahane çalışanlarının, hasta sahipleriyle ziyaretçilerin ve durumu uygun olan hastaların namazlarını kılabilmelerine, özellikle de doktorların ve diğer sağlık personelinin cuma namazlarını hastahanedan uzaklaşmadan eda edebilmelerine imkân sağlamaktır. Cami vakfiyesinde (*Bezmiâlem Vâlide Sultan Vakfiyeleri*, VGMA, Kasa, nr. 11, s. 318-332), ayrıca burada görevli imamların ölüm halindeki hastalara kelime-i şehâdet getirtmeleri ve ölenlerin cenazelerini usulüne uygun biçimde kaldırmaları da şart koşulmaktadır. Caminin ilk hizmet kadrosu imam, hatip, vâiz, müezzin ve kayyimlerden oluşan dokuz kişidir ve bunların görevleri vakfiyede geniş biçimde belirtilmiştir.

1875 yılında onarılması için üç ayrı irade çıkarılmış olan camiye vâlide sultanın bir de kütüphane vakfettiği söylenmekteyse de bugün böyle bir kitaplık mevcut değildir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, İrade-Dahiliye, nr. 49049, 49505, 49536; BA, Cevdet-Maarif, nr. 7411; *Bezmiâlem Vâlide Sultan Vakfiyeleri*, VGMA, Kasa, nr. 11, s. 318-332, 376-391; *Bezmiâlem Vâlide Sultan Vakfı Nizamnamesi* (22 Safer 1263 tarihli), VGMA, fodula defteri, nr. 44; Ziver Paşa, *Âsâr-ı Ziver: Divan ve Münşeat*, Bursa 1313, s. 147-148; Olcay Ungan, *XIX. Yüzyıl İstanbul Câmi ve Türbeleri* (doktora tezi, 1967-68), İÜ Ed.Fak. Sanat Tarihi Bölümü, s. 19-20; Asaf Ataseven, *Yaşayan Bir Vakfımız: Bezmi-âlem Vâlide Sultan Gureba Hastahanesi*, İstanbul 1985, s. 8; Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, Ankara 1987, I, 36.

M. HÜDAİ ŞENTÜRK

GURERÜ'İ-AHKÂM

(غور الأحكام)

Molla Hüsrev'in
(ö. 885/1480)

kendisi tarafından

Dürerü'l-hükkâm adıyla şerhedilen
İslâm hukukuna dair eseri
(bk. DÜRERÜ'İ-HÜKKÂM).

GURERÜ'İ-FEVÂİD ve DÜRERÜ'İ-KALÂİD

(غور الفوائد ودرر القلائد)

Şerif el-Murtazâ'nın
(ö. 436/1044)

birçok âyet ve hadisi Mu'tezilî
bakış açısıyla tefsir ettiği kelâmî
ve edebî sohbetler mahiyetindeki eseri.

Kitâbü'l-Gurer ve'd-dürer, ed-Dürer ve'l-gurer fi'l-muhâdarât, Kitâbü'l-Emâlî ve Emâlî'l-Murtazâ adlarıyla da anılan eser seksen bölümden (meclis) meydana gelir. Müellif bu bölümleri değişik zamanlarda öğrencilerine yazdırmıştır. Eserin ne zaman yazdırılmaya başlandığı bilinmemekteyse de 28 Cemâziyelevvel 413 (29 Ağustos 1022) tarihinde tamamlandığı tesbit edilmiştir. Seksen bölümün yetmişine bir veya birkaç âyetin tefsiriyle başlanır; bölümlerin bazısında hadis yorumlarına da yer verilir. Otuz

üçüncü bölümde, "Kur'an meşin kılıf içinde bulunsa onu ateş yakmaz" (*Müsned*, IV, 155) meâlindeki hadis anılamı tartışılmıştır. Bu şekilde eser yetmiş bir bölümünde 142 âyet ve yirmi yedi hadis tefsir ve te'vil edilmiş, bu arada başka âyet veya hadisler de yer verilmiştir. Kur'an-ı Kerim'de tekrar edilen âyetlerden örnekler sıralanarak Arap edebiyatında tekrar sanatının işlendiği dokuzuncu bölümün devamında ve onuncu bölümün başında Velîd b. Yezîd, Abdullah b. Mukaffa' Beşşâr b. Bürd gibi ünlü kişilerin de bulunduğu "ilk dehrîler ve zındıklar" tanıtır. Onuncu bölümün son kısmıyla on bir, on iki ve on üçüncü bölümlerde Hz. Ali ile başlatılan Mu'tezile âlimlerinin önde gelenleri hakkında bilgi verilmiştir.

Mübalağa sanatına örnek teşkil eden âyetlerin açıklanmasıyla başlayan on altıncı bölümle daha sonraki beş bölümde, genellikle 120 yıl ve daha fazla yaşadıkları için "muammerûn" diye anılanlardan başlamak üzere İslâm öncesi ve sonrasının ünlü Arap şairleriyle onların şiirleri ve bazı edebî sanatlar hakkında bilgiler yer alır. Âyetlerle hadislerin tefsir edildiği diğer bölümlerde de edebî konulara geniş yer ayrılmıştır. Müellifin hocalarından ve özellikle Ebû Ubeydullah el-Merzûbânî'den elde ettiği birikimle Câhiz, İbn Kuteybe, Müberred, Ebû Hâtim es-Sicistânî ve Hasan b. Bişr el-Âmidî'nin eserleri *Gurerü'l-fevâ'id*'in başlıca kaynaklarını oluşturur.

Gurerü'l-fevâ'id'de genellikle kelâm konularına dair âyetler ve hadisler yorumlanırken Mu'tezile mezhebinin başlıca tartışma konularından olan aslah, hüsn-kubuh, adalet ve hikmet, rü'yetulâh, mûcize, sihir, meşîet, kader ve kullanın iradesi, müteşâbih âyetler, yed, vech gibi haberî sıfatlar hakkındaki âyetlerin te'vili, hidâyet, tekelif-i mâ lâ yutâk, fitrat, bulûğ çağına ulaşmadan ölenlerin dinî durumu gibi meseleler ele alınır; bu konularla ilgili naslar arasında mevcut teâruzlar giderilmeye çalışılır. Buna bağlı olarak yer yer âyetlerin zâhirî mânaları reddedilip te'vil yoluna gidilir. Mâna vecihleri sıralanarak Mu'tezile görüşüne uygun tercihler yapılır; bazan da vecihlerden hepsinin kabul edilebileceği belirtilir. Bu arada mâna vecihlerinin sıralanmasıyla yetinildiği de görülür. Vecihler incelenirken diğer âyetlerden ve daha ziyade edebiyattan örnekler verilir. Eser, bilhas-